3. Денисов. Н. Н. 1418 дней фронтового корреспондента. Воспоминания / Н. Н. Денисов. – М. : Военное изд-во, 1969. – 320 с.
4. Кегель Г. В бурях нашого века. Записки разведчика-антифашиста / Г. Кегель. – М. : Политиздат, 1987. – 420 с.
5. Клич. – Луцьк, 1943. – 29 черв.
6. Малиновская. Т. В «Вервольфе» было три бункера / Т. Малиновская // Факты и комментарии. – 2012. – 3 февр.
7. Нюрнбергский процесс : сборник документов. – М. : Юрид. лит., 1987. – Т. 1. – 540 с.
8. Павлюк І. З. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917–1939, 1941−1944 рр. / І. З. Павлюк ; НАН України ; Львів. наук. бібл. ім. В. Стефаника «НДЦ періодики». – Львів : Каменяр, 2001. – 285 с.
9. Пальгунов Н. Г. 30 лет. Воспоминания журналиста и дипломата / Н. Г. Пальгунов. – М. : Изд-во полит. л-ры, 1964. – 352 с.
10. Парнікова І. Ю. Харків 1942. Останнє велике оточення Червоної армії / І. Ю. Парнікова // Журн. «Університети». – 2008. – березень.
11. Прудников М. С. Неуловимые / М. С. Прудников. – М. : Военное изд-во Министерства обороны Союза ССР, 1961. – 208 с.
12. Смольников О. // Аргументы и факты. − 1990. − Ч. 6.
13. Сообщения Советского Информбюро. – М. : Изд-во Совинформбюро, 1944. – Т. 1. – 620 с.
14. Сообщения Советского информбюро. – М. : Изд-во Совинформбюро, 1944. – Т. 2. – 620 с.
15. Трофейні документи про злочини… : зб. док. – К. : Політвидав України, 1986. – 268 с.
16. Україна і український народ у Другій світовій війні. Дискусії / Укр. ін-т нац. пам'яті. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2009. – Вип. 2.– 84 с.
17. Український голос. – Луцьк, 1941. – 6 листоп.
18. Український голос. – Луцьк, 1941. – 10 листоп.
19. Український голос. – Луцьк, 1941. – 20 листоп.
20. Український голос. – Луцьк, 1941. – 27 листоп.
21. Український голос. – Луцьк, 1942. – 5 квіт.
22. Український голос. – Луцьк, 1942. – 9 квіт.
23. Український голос. – Луцьк, 1942. – 6 черв.
24. Український голос. – Луцьк, 1942. – 16 лип.
25. Український голос. – Луцьк, 1942. – 8 жовт.
26. Український голос. – Луцьк, 1943. – 14 лют.
27. Український голос. – Луцьк, 1943. – 5 берез.

Орест Красівський, Орест Босак

Культура та освіта Львова в роки німецької окупації

Проаналізовано основні засади німецької окупаційної політики на українських землях, ставлення окупаційної влади до місцевого населення, вивчено методи управління окупованими територіями, політика влади в галузі культури та освіти. Досліджено проблеми шкільництва, розвиток літературного, театрального, музичного, спортивного життя Галичини та Львова, стан образотворчого мистецтва.

Ключові слова: Галичина, Друга світова війна, німецька окупація, освіта, література, культура, образотворче мистецтво.

Красивский Орест, Босак Орест. Культура и образование Львова в годы немецкой оккупации. Анализируют основные принципы немецкой оккупационной политики на украинских землях, отношение оккупационных властей к местному населению, изучаются методы управления оккупированными территориями, политика власти в отрасли культуры и образования. Исследуются проблемы школ, развития литературной, музыкальной, спортивной жизни Галичины и Львова, положение изобразительного искусства.

Ключевые слова: Галичина, Вторая мировая война, немецкая оккупация, образование, культура, изобразительное искусство.

Krasivskyy Orest, Bosak Orest. Culture and Education in Lviv During the German Occupation. This paper analyses the basic principles of German occupation policy in the Ukrainian lands, attitude of the occupying power to

© Красівський О., Босак О., 2012

local people, investigates governing methods in occupied territories, government policy on culture and education. The problems of schooling, development of literature, theatre, music, athletic life in Galicia and the city of Lviv are investigated, and the state of fine art is overviewed.

Key words: Galicia, World War II, German occupation, education, literature, culture, fine art.

На початку радянсько-німецького збройного протистояння у Другій світовій війні протягом літа–осені 1941 р. значна частина території України була окупована військами Німеччини. На зміну більшовицькому тоталітарному режимові прийшов не менш жорстокий – нацистський. Значна частина населення радісно вітала німецьких вояків квітами та окликами «Хайль Гітлер» та «Слава Україні», вбачаючи в них визволителів від більшовицького режиму. Поведінка українського населення Галичини в перші дні німецько-радянської війни рівносильна масовому плебісциту проти радянської держави, як форми влади. Оцінюючи події перших днів війни та реакцію на них українського народу, можна не добачати в цьому явищі факту зради. Такі звинувачення слід вважати безпідставними, виходячи з того, що більшість населення на початковій стадії воєнних дій не ставилася до нового окупанта як до ворога, з яким більшовицький режим був у стані війни. Пройшло небагато часу і ставлення українців до німецької окупаційної влади різко змінилося і зводилось до відомого прислів'я «та сама свита на інший бік шита». Як згадував голова Львівського відділення Українського Центрального Комітету Кость Паньківський: «Три роки і один місяць тривала німецька окупація Галичини. Без особливих ілюзій, але все-таки з надіями на краще зустрічали українці в червні–липні прихід німців. Та доля посміялася з нас. Роки німецької окупації не записалися в житті українського народу багато краще, ніж роки більшовицької окупації».

Як тільки Львів залишили більшовики, а місто зайняли німецькі збройні сили і батальйон «Нахтігаль», місцевий провід ОУН 30 червня скликав Установчі збори Західноукраїнських земель, які прийняли Акт відновлення Української держави. Але, як відомо, їх сподівання не справдилися. Німецький уряд, вище державно-партійне керівництво Третього Рейху не визнали Акта, а керівництво ОУН за відмову відкликати цей документ, було заарештоване і невдовзі опинилося в концтаборі Заксенхаузен. А. Гітлер не приховував, що «Схід має бути поставлений на службу Європі». Зважаючи на географічне та історичне становище Галичини, німці і розглядали її не як окуповану територію, а як територію, безпосередньо підпорядковану Рейху, а в майбутньому – його складову частину.

Німецький окупаційний режим в роки Другої світової війни мав певну специфіку залежно від віддаленості території, расових та географічних чинників. Можна виділити такі чотири типи німецької окупаційної влади: 1) військова управа – коли вся цивільна і військова влада зосереджувалася в руках військового командування; 2) протекторат, як автономна одиниця в складі Німеччини; 3) рейхскомісаріат на чолі з рейхскомісаром. В Україні ним був Е. Кох, який наділявся всією повнотою влади і підпорядковувався безпосередньо фюреру; 4) Генеральна губернія, тип, що запроваджувався на захоплених Німеччиною територіях Польської держави.

У середині липня 1941 р. за сприяння митрополита А. Шептицького та безпосередньо керівництвоа К. Левицького у Львові було створено Українську національну раду, перед якою ставилося завдання бути «допоміжним проводом» галицького населення в розв'язанні політичних і культурних проблем краю. Ця інституція проіснувала до початку березня 1942 р., а потім, за наказом А. Гітлера була ліквідована.

У Галичині після приєднання її до Генерального губернаторства німці вимагали створення органу, подібного до того, який вже існував у Кракові. Саме на вимогу нацистів такий орган у Львові був створений – Український крайовий комітет (УКК). Як показує аналіз окупаційного режиму у Галичині, ця інституція сприяла тому, що становище краю порівняно зі Східною Україною чи Польщею було дещо кращим. Це пояснюється насамперед тим, що значною мірою німецьке управління в дистрикті Галичина здійснювалося через посередництво української адміністрації. В лютому 1942 р. керівництво Генерального губернаторства через занадто самостійницькі ідеї та централізацію громадсько-політичного та культурного життя ліквідувало цей орган. Його функції перебрав УЦК. Натомість у Львові почав працювати діловий осередок УЦК, очолюваний К. Паньківським, який став водночас і заступником провідника УЦК В. Кубійовича. Хоча формально центральна установа УЦК залишалася в Кракові, фактичним центром його діяльності став Львів.

Німецьке керівництво практично не було зацікавлене у розвитку української культури та освіти на окупованій території і не приховувало цього. Тому будь-які здобутки в цій галузі слід пов'язувати

із самоорганізацією інтелігенції та активністю місцевих сподвижників. Львів в умовах фашистського режиму залишався провідним центром не лише Галичини, а й усієї України. Незважаючи на намагання окупаційних чиновників постійно звужувати можливості розвитку культури, зводити її до найпростіших форм, українська інтелігенція робила все можливе, щоб підвищити духовний рівень народу, зміцнюючи український характер міста.

У період німецької окупації майже в кожній галузі суспільного життя перепліталися інтереси відразу трьох політичних сил: нацистського режиму, радянських підпільників як репрезентантів комуністичного режиму і українських націоналістів як прихильників української державності. Кожна з цих сил мала свої плани щодо організації культурно-освітнього життя. Рейхсміністер східних територій А. Розенберг розумів, що окупаційний режим, позбавляючи українців національної культури, спричинить пасивний опір населення. Свою позицію щодо цього питання він висловив у розпорядженні від 10 квітня 1942 р., в якому наголошував: «Метою нашої політики є залучення українського населення до добровільного співробітництва, а це вимагає терплячого ставлення до притаманної їм культури. Надмірне обмеження культурних проявів українців може потягнути за собою не радісне відношення до праці, а відразу до неї, замість привернення населення на свій бік – пасивний опір».

Культурний процес на території Генеральної губернії хоч і обмежувався нацистами, був значно ширшим і потужнішим, ніж в інших регіонах України. Історія українців у Генеральній губернії, – писав В. Кубійович, – різниться від історії інших українських земель з двох поглядів: у цій частині наших земель німецький окупаційний режим був найменш суворий, наші втрати тут найменші і тут було найменше воєнне знищення. По-друге, серед загальної сірини бачимо тут деякі проблески: насамперед національне відродження наших західних окраїн. Проте, розбудовуючи національне життя, потрібно було враховувати низку історичних обставин недавнього минулого. Тому, як зазначає український періодичний орган «Українські щоденні вісті», «Хай сентимент до того, що було, залишається в нас як до нашого минулого, але нехай він не спиняє нашого розмаху у творені нових форм нашого національного життя».

Німецька влада активно слідкувала за всіма напрямами культурного життя. В сфері освіти вона запровадила свою структуру, в якій головними елементами стали народні (початкові) і професійні школи, які повинні були забезпечити підготовку молодого покоління до виконання найпростіших функцій в промисловості, ремеслі, торгівлі, сільському господарстві і таким чином створювати контингент дешевої робочої сили для потреб Рейху. Виходячи з багатонаціонального складу населення Львова, в організації шкільництва гітлерівські власті дотримувалися принципів творення окремих однонаціональних шкіл, відповідно для німців, поляків, українців, виключаючи євреїв.

Наприкінці 1944 р., за офіційними даними, у Львові працювало 15 українських народних шкіл, де 150 вчителів-українців навчали 5 тис. дітей-українців, тоді як польських шкіл було 37, вчителів – 411 тис., а учнів – 13,1 тис. Через рік, коли територія Львівського міського округу істотно зросла за рахунок приєднання 14 приміських сіл, кількість українських шкіл збільшилася до 33 (6,8 тис. учнів), польських – до 51 (14, 5 тис. учнів). У 1942 р. у Львові працювало п’ять німецьких народних шкіл, де навчалося близько 1360 дітей німецьких чиновників і фольксдойчів.

Спостерігався і певний поступ у розбудові різних професійних (фахових), переважно вузькоспеціалізованих шкіл. У 1942 р. їх кількість у місті досягла 37: одна німецька школа (всього 170 учнів), 16 польських (4940 учнів) і 20 українських (4915 учнів). Учні українських народних і професійних шкіл становили понад 15,1 % усього українського населення, а у поляків цей показник не перевищував 11,4 %.

Соціальне походження учнів середніх та фахових (професійних) шкіл було досить однорідним. Вчилися тут переважно діти середніх і малоземельних селян та робітників. Майже всі вони змушені були б перервати своє навчання, якби їм на допомогу не прийшла громада, надаючи приміщення для бурс і щомісячні стипендії.

Після приєднання Галичини до Генеральної губернії німецька влада обіцяла відкрити у Львові вищі школи й університет, однак це була лише одна із багатьох пропагандистських обіцянок.

У зв’язку із воєнними обставинами німецька влада відчувала гостру потребу в лікарнях і ветеринарах. Тому весною 1942 р. на базі колишніх ВНЗ Львова відкрились вищі державні фахові курси, а саме: медичні, фармацевтичні, ветеринарні, агрономічні та технічні. У вересні 1942 р. почали функціонувати вищі курси лісового господарства. Викладали на курсах німецькою мовою, але наприкінці лекції викладач мав право передати основний зміст українською або польською мовою.

Вправи в лабораторіях відбувалися українською мовою. Загальна кількість студентів у всіх інститутах розподілялася так: медичний – 722, фармацевтичний – 125, ветеринарний – 260, технічний – 400, сільськогосподарський – 170.

З вересня 1941 р. у Львові знову запрацювала відновлена Богословська академія, яку очолив Й. Сліпий. Термін навчання в академії, побудований за зразком католицьких західноєвропейських факультетів, становив п'ять років.

У 1943 р. до вищих шкіл Львова додалася «Державна вища торговельна школа», що мала два відділи – загальноторговельний і педагогічний для підготовки вчителів торгових шкіл.

За програмою ВНЗ проводилися заняття і в двох мистецьких навчальних закладах, які створили українці на громадських засадах при відділі культурної праці Українського центрального комітету. Це була вища театральна студія і вища образотворча студія. Трирічна театральна студія готувала акторів для українських драматичних театрів, тоді як вища образотворча студія, яку ще називали Українською академією мистецтв, була покликана виховувати з талановитої молоді професійних митців.

До театру окупаційний режим ставився порівняно м'якше, ніж до інших ділянок культурного життя. Очевидно, влада керувалися тим, що театр, як писалося у передовій статті видання «Львівські вісті», «є саме тим чародієм, що вміє звести різношерсту людську масу до одного чуттєвого знаменника і керувати її душею в обраному напрямі». Звідси й велике моральне і громадське значення театру як вагомого чинника культурного розвитку населення, оскільки цей потужний вплив на людську масу він здійснює за допомогою таких засобів, як краса, мистецтво. Отже, театр розцінювався, як могутній дієвий засіб впливу на психіку мас, як найкраща «народна школа».

Вже у липня 1941 р. українська театральна еліта заснувала Спілку українських театральних митців, що була однією з найчисельніших в Західній Україні. Драматичні актори, співаки та працівники балету у приміщенні театру опери та балету заснували Український театр м. Львова з підрозділами: драматичний, балет і опера та симфонічний. Управа міста затвердила обрану артистичну дирекцію у складі директора А. Петренка, мистецького керівника В. Блавацького, провідними режисерами працювали Й. Стадник та Й. Гірняк, музичним керівником українських вистав став Л. Туркевич, літературним референтом – П. Лужницький, диригентами – Я. Барнич, А. Волощак, хормейстерами – Н. Горницький та Я. Вощак, балетмейстерами – Є. Вігільов, М. Трегубов, В. Штенгель.

Уже 19 липня 1941 р. відбулася перша вистава – опера П. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», яку поставив режисер Й. Стадник. До початку 1942 р. у Львівському українському театрі працювало 350 осіб (понад 50 акторів і солістів, 50 музикантів, 40 хористів, 35 членів балету). За два роки було поставлено 43 прем'єри, з яких 20 драматичних (побутові, історичні, психологічні, інсценізовані, комедії), дев'ять оперних вистав, в тому числі дві українські – «Запорожець за Дунаєм», «Наталка Полтавка»; п'ять оперет і шість балетів. Всього 620 вистав, які відвідало близько 500 тис. глядачів. Кількість відвідувачів театру визначалася за кількістю проданих квитків, однак слід враховувати, що було багато т. зв. закритих вистав (безкоштовних) для поранених, шкільної молоді. А ще театр влаштовував також виїзні вистави у провінції. Отже, загальна кількість глядачів була значно більшою.

Для влади сенс існування українського театру полягав у культурному обслуговуванні саме німецької аудиторії, тому прем'єрні вистави спочатку ставили для німців, а потім для українців. Так само були розподілені і дні тижня за національною ознакою, однак реальне призначення своєї праці українські актори та режисери вбачали у діалозі зі співвітчизниками. Тому у залі серед глядацької публіки українці істотно переважали.

Серед оперного репертуару були «Кармен» Ж. Бізе, «Аїда», «Трубадур» Д. Верді, оперетковий список репрезентували, наприклад, «Циганський барон» і «Лилик» Й. Штрауса.

Найпопулярнішою була драматична секція – більшість усіх прем'єр театру – це драми та комедії. Саме ці вистави були звернені до українського глядача, а коли резонанс вистави сягав за межі міста, в залі частенько сиділи й німецькі воїни. Саме так було з прем'єрою «Гамлет» В. Шекспіра, що відбулася 21 вересня 1943 р. і стала справжньою мистецькою подією не тільки у житті міста, а в усього українського театрального мистецтва. На сцені Гамлет уперше в національній історії заговорив українською мовою (переклад М. Рудницького, режисер Й. Гірняк, Гамлет – В. Блавацький).

Вистава «Гамлет» на Львівський сцені проходила з величезним успіхом, доказом чого стало те, що за неповний місяць від прем'єри відбулося з аншлагом вже 12 спектаклів. Режисер – Й. Гірняк поставив п'єсу реалістично, з деяким помітним в ній серпанком романтизму. В. Блавацький показав трагічну постать розбитого, зневіреного в людях, а проте далеко не слабодуха з великим відтворювальним мистецтвом. Сам В. Блавацький так охарактеризував свою працю над цією епохальною роллю: «…Роль Гамлета – це епоха в житті актора. Але ж бо створити цей образ – теж не легкий труд. Моїм першим кроком у праці над цією роллю було: вгризтися в тексті п'єси і викликати в собі візію постаті Гамлета, очима уяви побачити себе на сцені в цій ролі ….але труднощі почали наростати якраз на репетиціях, в зустрічі з матеріалом, що становить як звичайно, запеклий опір».

Всього за два з половиною роки діяльності українського театру у Львові 750 вистав відвідали понад 600 тис. глядачів, з них на 250 тис. німецьких військових.

Для українських глядачів вистави проходили чотири рази на тиждень, а понеділок – вихідний день. Крім «Гамлета» найбільшою популярністю у публіки користувалася п'єса К. Гупала «Тріумф прокурора Дальського». Ця постановка В. Блавацького вийшла за півтора року до Шекспірівської прем'єри, а після того актор тривалий час грав ці ролі паралельно. Дещо парадоксальним психологічним підґрунтям ролі Гамлета для В. Блавацького міг стати відтворений ним образ у драмі «Тріумф прокурора Дальського» К. Гупала.

При всій художній різновидності п'єс та образів є підстава вважати, що обидва матеріали містили схожий внутрішній контрапункт. І служака сталінського режиму А. Дальський, і витончений гуманіст Гамлет дихають отруйним повітрям кривавої ворожнечі людей. В екстремальних обставинах вони ведуть приховане подвійне існування.

У контексті різноманітних жанрів з'явився т. зв. літературний суд як форма обговорення і критики, що була відома на заході, але у Львові з'явилася вперше. Літературний суд – це т. зв. «Трибуна читача» чи «трибуна глядача». Тут в першу чергу має голос лише публіка. Вона в ролі «свідків» говорить на суді про те, що замовчали чи не помітили професійні критики, або про те, що рецензенти не написали як слід. Мета суду – кожний, хто бачив п'єсу, яку «судять», читав рецензії, тепер має право не погодитися з думкою рецензента чи автора. Така творча зустріч – поштовх для письменника, а частенько і вказівка для критиків. Не слід вважати, що твір, який попав під суд є поганим, навпаки, він настільки цінний, що зворушує громадськість, щоб він був актуальним і потрібним.

І такий суд відбувся 20 квітня 1942 р. в лтературно-мистецькому клубі у Львові. Квитки відразу було продано. На засіданні були присутні прокурор Г. Лужницький, захисники Ю. Стефаник і О. Боднарович, голова суду М. Брилинський, секретар суду, заступники голови, присяжні. Судові присяжні мали відповісти на низку актуальних перехресних питань. Заслуховували свідків щодо оцінки п'єси. Вердикт – звільнити звинуваченого В. Блавацького від вини і кари за «бездарну, непатріотичну неправдиву» постановку п'єси «Тріумф прокурора Дальського».

Така форма літературного дійства ще раз була здійснена більше як через сім місяців, коли в залі літературно-мистецького клубу у вигляді літературного суду відбувався авторський вечір Р. Єндика, в якому були задіяні такі видатні театральні діячі, як Т. Лужницький, В. Блаватський, Б. Паздрій, Ю. Стефаник, М. Сенчишин, Д. Штикало та ін.

Проблема створення театру, що дав би глядачеві найбільше веселих хвилин, використовуючи національне мистецтво, ставала все більш актуальною ще з 1941 р. У червні 1942 р. була створена творча група, до якої увійшли режисер Й. Гірняк, композитор Я. Барнич, художник Е. Козак та ін. У цей час оформилась назва театру – «Веселий Львів» (емблема – лев, що сміється). Над створенням естрадних програм працювали З. Тарнавський, Е. Козак, В. Лясковський, І. Керницький, А. Кос-Анатольський, О. Курочка, Т. Мигаль. На вулиці Францисканській, 7 цей український театр малих форм репрезентував мистецтво «легкого жанру» – єдиний у Львові й Галичині. Він практично продовжував традиції театрів «легкого жанру», таких як «Цвіркун», «Богема», які започаткували у 30-х роках мистецтво легкого жанру. Львівський глядач, яким раніше співали і розповідали жарти не по-українськи, тепер мали змогу почути український гумор на високому мистецькому рівні.

Успіх мала постановка прем'єри – своєрідної музичної комедії З. Тарнавського «Купуємо – продаємо». А далі – низка нових та оригінальних програм, таких як «Бо війна війною», «Від вуха до вуха», «Ох серце ти серце», «Падають сніжинки» у постановці З. Тарнавського, В. Блавацького, П. Сороки. Великою популярністю серед глядачів користувалися три постаті в галереї львівських

типів: Місько Макольондра (Я. Стадник), радник Щипка (А. Муратів), Пелагія Дуб (І. Лаврівська). Останні постановки цього театру – «Одно маленьке але», «Це тобі і мені» – вселяли надію у глядача на кращі часи та на нові вистави з новим репертуаром.

Особливістю мистецького життя Львова цього періоду було поєднання мистецтва і спорту у формі видовища. Такі заходи проводилися у Львові протягом 1943 р. і внесли у культурне життя міста велике пожвавлення. Суть такого видовища полягала в проведенні сенсаційних футбольних матчів між письменниками та митцями. До складу обох команд входили відомі у літературно-мистецькому житті міста письменники, а саме: І. Німчук, Р. Єндик, Б. Нижанківський, В. Кархут, М. Семчишин, О. Тарнавський, З. Тарнавський, Ю. Косач, Т. Мигаль. Іншу команду представляли митці – М. Азовський, Р. Смольський, Е. Козак, М. Мухин, С. Литвиненко. Вирішальний матч із перемогою письменників (7:4) відбувся 2 травня 1943 р. на стадіоні по вул. Стрийській. Доходи від цієї імпрези були призначені на «Писанку українській дітворі».

Спортивну тематику продовжив театр малих форм «Веселий Львів», який створив оригінальну програму під популярним лозунгом «Спорт у маси». У 16-ти номерах програми були представлені такі види спорту як футбол, кінні перегони, метання диску, біг під назвами «Спортсменка сильних емоцій», «Золота рибка», «Зелена трибуна».

Багатим на різноманітні імпрези став вересень 1943 р. Окрім крайових легкоатлетичних змагань та великого радіоконцерту для добровольців дивізії «Галичина» було організовано захід «Живі шахи». Виступали дві команди – княжих воїнів під проводом князя та половців під керівництвом хана. Виконавцями були актори львівського оперного театру, режисер – В. Паздрій, мистецьке керівництво здійснював директор оперного театру В. Блавацький. Перемога княжої дружини радували багатотисячну публіку.

Українське музичне життя у Генеральній губернії розгорталося під керівництвом Спілки українських музикантів, головою якого було обрано відомого композитора С. Людкевича. Вся музична культура Галичини розвивалась на хоровій основі. Тому у рамках святкування 100-х роковин від народження М. Лисенка у Львові було проведено грандіозний крайовий концерт хорів, у якому взяло участь близько 400 хорів.

Помітний вклад у розвиток української культури внесли митці – художники, скульптори, різьбярі, які були об'єднані у Спілку українських образотворчих митців у Львові. Вона організувала низку виставок українських митців, в яких взяли участь такі видатні майстри, як О. Кульчицька, А. Манастирський, С. Гординський, О. Курилас та ін.

Отже, незважаючи на певні політичні та матеріальні обмеження, мистецьке життя Львова не припинялося. Діяльність представників культури стала своєрідним виявом утвердження національного духу, непримиренності з окупаційним режимом.

Список використаних джерел та літератури:

1. 750 вистав. Український Театр у Львові // Львівські вісті. – 1944. – 1 січ.
2. 80-річчя українського театру в Галичині // Львівські вісті. – 1943. – 19–20 груд.
3. Веселий Львів // Львівські вісті. – 1942. – Чис. 280.
4. Вищі школи у Львові // Львівські вісті. – 1942. – Чис. 131.
5. Гайдабура В. Театр, захований в архівах (сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944)). Історія. Політика. Документи. Ідеї. Художні реалії людської долі / В. Гайдабура. – К. : [б. в.], 1998.
6. З таємничих глибин акторської творчості // Львівські вісті. – 1943. – 31 жовт.–1 лист.
7. З театру // Наші дні. – 1942. – № 1.
8. За музичну культуру // Краківські вісті. – 1942. – Чис. 160.
9. Зі сцени й естради // Краківські вісті. – 1944. – 19 лют.
10. Князь Мономах перемагає половців // Рідна земля. – 1943. – 19 верес.
11. Косик В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні / В. Косик. – Париж ; Нью-Йорк ; Львів : НТШ, 1993.
12. Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії 1939–1941. Історія Українського Центрального комітету / В. Кубійович. – Чикаго : [б. в.], 1979.
13. Кучер В. Окупаційний режим в дистрикті «Галичина» / В. Кучер, Т. Стефаник // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. Історичні нариси. Кн. перша. – К. : [б. в.], 2010.
14. Літературний суд (п'єса К. Гупала «Тріумф прокурора Дольського») // Львівські вісті. – 1942. – 17 квіт.

15. Небуденна імпреза. Змагання живих шахових фігур // Львівські вісті. – 1943. – 9 верес.
16. Німчук І. Вистава «Гамлет» у Львові / І. Німчук // Наші дні. – 1943. − № 10.
17. Нова форма – новий зміст // Українські щоденні вісті. − 1941. – 11 лип.
18. Офіцинський В. Дистрикт Галичина (1941–1944) / Василь Офіцинський. – Ужгород : [б. в.], 2001.
19. Паньківський К. Роки німецької окупації / Кость Паньківський. – Нью-Йорк ; Торонто : [б. в.], 1965.
20. Письменник перед літературним судом. Авторський вечір Ростислава Єндика // Львівські вісті. – 1942. – 29 лист.
21. Потильчак О. Нацистська політика у сфері спеціальної і середньої та вищої освіти в Україні. 1941–1944 / О. Потильчак // Архів окупації. – К. : [б. в.], 2006.
22. Прем'єра у «Веселому Львові» // Краківські вісті. – 1944. – 10 берез.
23. Ревуцький В. В орбіті світового театру / В. Ревуцький. – К. ; Х. ; Нью-Йорк : [б. в.], 1972.
24. Рятунок у вічно живучій криниці мудрості // Львівські вісті. – 1943. – 16 січ.
25. Семчишин М. На службі в мельпомени / М. Семчишин // Наші дні. – 1943. – № 8.
26. Сенсаційні змагання // Львівські вісті. – 1943. – 21 квіт.
27. Сенсаційні змагання. Митці та письменники тренують // Львівські вісті. – 1943. – 30 квіт.
28. Скромний ювілей. Рік праці театру малих форм «Веселий Львів» // Краківські вісті. – 1943. – 30 груд.
29. Кульчицький Т. Нова програма у «Веселому Львові» / Т. Кульчицький // Львівські вісті. – 1943. – 19 трав.
30. Театр «Веселий Львів» // Наші дні. – 1943. – Чис. 4. – С. 13 ; чис. 7.
31. Театральна студія // Львівські вісті. – 1943. – 12–15 черв.
32. Тінда В. Культура, освіта і спорт під час окупації / В. Тінда // Україна в Другій світовій війні.
33. Тріумф прокурора Лужницького на першому літературному суді у Львові // Львівські вісті. – 1942. – 21 квіт.
34. Український театр міста Львова // Наші дні. – 1941. – Чис. 1.
35. Gazeta Lwowska. – 1941. – 13 kwiet.
36. Gazeta Lwowska. – 1941. – 8 grud.

Валентина Доброчинська

Культурне життя у Рівному – центрі рейхскомісаріату Україна (1941–1944 рр.)

У статті розглянуто особливості культурного життя у Рівному – центрі рейхскомісаріату Україна в умовах нацистського режиму під час Другої світової війни. Показано національний поступ у культурному розвитку. Висвітлено функціонування навчальних закладів, краєзнавчого музею, театру, кінотеатрів. Звернено увагу на видання періодичних газет і журналів у видавництві «Волинь». Підкреслено роль інтелігенції у національно-культурному житті. Зроблено спробу проаналізували культурне дозвілля німців.

Ключові слова: Рівне, нацистська окупація, інтелігенція, освіта, навчальний заклад, музей, театр, кінотеатр, періодичні видання.

Доброчинская Валентина. Культурная жизнь в Ровно – центре рейхскомиссариата Украина (1941-1944 гг.) В статье рассмотрены особенности культурной жизни в Ровно – центре рейхскомиссариата «Украина» в условиях нацистского режима во время Второй мировой войны. Показано национальное движение культурного развития. Освещены вопросы функционирования учебных заведений, краеведческого музея, театра, кинотеатров. Обращено внимание на издание периодических газет и журналов в издательстве «Волынь». Подчеркнута роль интеллигенции в национально-культурной жизни. Сделана попытка анализа культурного досуга немцев.

Ключевые слова: Ровно, нацистская оккупация, интеллигенция, образование, учебное заведение, музей, театр, кинотеатр, периодические издания.

Dobrochynska Valentyna. Cultural Life in Rivne – Reichskommissariat Center Ukraine (1941–1944). In the article the peculiarities of cultural life in Rivne the center Reichskommissariat Ukraine under the Nazi regime during the World War II are discussed. The national progress of the cultural development is shown. The functioning of educational establishments, local history museum, theater, cinemas is highlighted. The attention is paid to periodical newspapers and magazines publishing in the publishing house ««Volyn». The role of intelligentsia in the national and cultural life is underlined. The attempt to analyze the Germans cultural entertainment is made.

Key words: Rivne, Nazi occupation, intelligentsia, education, educational establishment, museum, theater, cinema, periodical publications.